

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2020

Mgr. Marta Kocmanová

Žák s poruchou chování

Závěrečná práce

Studijní program:

Studijní obor:

Autor práce:

Vedoucí práce:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Speciální pedagogika

Mgr. Marta Kocmanová

Mgr. Alena Björke

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Žák s poruchou chování

Jméno a příjmení: **Mgr. Marta Kocmanová**
Osobní číslo: P18C00035
Studijní program: DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
Studijní obor: Speciální pedagogika
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zjistit, do jaké míry se rodinná výchova podílí na příčinách vzniku poruchy chování u konkrétního jedince.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, analýza případu, příprava a zpracování pedagogické kazuistiky, formulace návrhů na opatření.

Metody: Dotazník, kresba.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- HORT, V., 2000. Dětská a adolescentní psychiatrie. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-472-9.
JAŘABÁČ, I., 2018. Kontrakt (dohoda) jako předpoklad reedukace žáka s poruchou emocí a chování na základní škole. 1. vyd. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-453-8.
POKORNÁ, V., 2001. Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-570-9.
VÁGNEROVÁ, M., 2004. Psychologie problémového dítěte školního věku. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-488-8.
VÁGNEROVÁ, M., 2012. Psychopatologie pro pomáhající profese. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0225-7.

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Bjorke
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. dubna 2020

Mgr. Marta Kocmanová

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Aleně Björke za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování závěrečné práce věnovala.

Anotace:

Závěrečná práce se věnuje problematice žáka s poruchou chování. Teoretická část je zaměřena na klasifikace poruch chování, faktory které ovlivňují vznik poruch, konkrétní projevy poruch chování. Poukazuje na prevenci a nápravu těchto poruch.

V praktické části je zpracována kazuistika žáka – osobní, rodinná, sociální a školní anamnéza. Z diagnostických metod je použita kresba žáka – moje rodina, začarovaná rodina, dotazník matky a žáka a rozhovor s matkou.

Práce poukazuje na možné příčiny poruch chování u konkrétního žáka a snaží se doporučit vhodné postupy práce s tímto žákem.

Klíčová slova:

Poruchy chování, klasifikace poruch chování, faktory poruch chování, prevence, náprava, kazuistika žáka, kresba, dotazník, rozhovor.

Anotation:

The final work is dealing with the problem of pupil with behavioral disorder. The theoretical part is focused on the classification of behavioral disorders, factors that influence the development of disorders, specific manifestations of behavioral disorders. It points to the prevention and correction of these disorders.

In the practical part there is a case report of the pupil - personal, family, social and school history.

The drawing of the pupil is used from the diagnostic methods - my family, vicious family, mother and pupil questionnaire and interview with mother.

The work points out possible causes of behavioral disorders in a particular pupil and tries to recommend suitable work procedures with the pupil.

Keywords:

Behavior disorders, behavior disorder classification, behavior disorder factors, prevention, remedy, pupil case report, drawing, questionnaire, interview.

Obsah

Úvod	11
Teoretická východiska	12
1 Poruchy chování.....	12
1.1 Klasifikace poruch chování.....	14
1.1.1 Sociální klasifikace poruch chování.....	14
1.1.2 Školská klasifikace poruch chování	14
1.1.3 Klasifikace poruch chování dle etiologie	15
2 Faktory ovlivňující vznik poruch chování.....	16
3 Konkrétní projevy problémového a poruchového chování	19
3.1 Lhavost.....	19
3.2 Záškoláctví, útěky a toulání	21
3.3 Krádeže	22
3.4 Agresivní chování	23
3.5 Šikana.....	23
3.6 Poruchy chování v době dospívání.....	24
4 Prevence a náprava poruch chování	25
5 Kazuistika žáka	27
5.1 Anamnéza	27
5.1.1 Osobní anamnéza	27
5.1.2 Rodinná anamnéza	27
5.1.3 Sociální anamnéza.....	28
5.1.4 Školní anamnéza	28
6 Kresebné metody.....	30
6.1 Kresba rodiny realizovaná 13. 3. 2019.....	30
6.2 Začarovaná rodina realizovaná 13. 3. 2019.....	31
6.3 Kresba rodiny realizovaná 19. 6. 2019.....	32
6.4 Kresba rodiny realizovaná 19. 6. 2019.....	33
6.5 Zhodnocení kreseb	34

7 Rozhovor s matkou	35
8 Dotazník.....	36
Závěr	38
Navrhovaná doporučení	40
Seznam použité literatury.....	42
Přílohy.....	43

Úvod

Poruchy chování u dětí jsou stále častěji používaným termínem. Příčin vzniku poruch chování může být hned několik. Může souviset s poškozením mozku v prenatálním, perinatálním a postnatálním období, nebo dítě může trádat v neméně důležité oblasti a to je emocionální deprivace. Základem je rodina, dobré rodinné vztahy a předávání správných vzorců chování. Některé děti takové štěstí nemají a vyrůstají v nepodmětném, někdy až tristním prostředí. Pracovat s těmito dětmi je velice náročné, vyžaduje speciální postupy, trpělivost a pedagogický takt.

Práce je rozdělena na část teoretickou, kde se zabývám klasifikací poruch chování, faktory které ovlivňují vznik poruch, popisují konkrétní projevy a v neposlední řadě se zabývám prevencí a nápravou těchto poruch.

Praktická část je empirická, kde je zpracována kazuistika žáka – osobní, rodinná, sociální a školní anamnéza. Pokusím se najít příčiny poruch chování a doporučit vhodné postupy práce s žákem.

Cílem závěrečné práce je zjistit, do jaké míry se rodinná výchova podílí na příčinách vzniku poruchy chování u konkrétního jedince.

Z diagnostických metod použiji kresbu žáka – moje rodina, začarovaná rodina, dotazník matky a žáka a rozhovor s matkou. Kresbu žáka – moje rodina a začarovaná rodina jsem nechala žákovi nakreslit dvakrát, v rozmezí tří měsíců, pro vzájemné porovnání.

Teoretická východiska

1 Poruchy chování

Pokorná (2010, s. 127) uvádí, že v posledních desetiletích se učitelé v souvislosti s poruchami učení i mimo tento kontext začali blíže zajímat i o poruchy chování, o jejich příčiny a způsoby nápravy. V minulosti se o ně zajímali především rodiče dětí. Dnes je zřejmé, že poruchy učení a chování nelze řešit odděleně.

V současné době se v odborných textech vyskytuje řada definic poruch emocí a chování u dětí a mládeže. Jařabáč (2018, s. 8) popisuje definice dle různých autorů:

Podle Vítkové (in Jařabáč 2018, s. 8) rozumíme negativní odchylky v chování některých osob od normy, kterou respektuje většina společnosti.

Dle Vágnerové (in Jařabáč 2018, s. 8) jde poruchy chování charakterizovat takto: „Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event.. na úrovni svých rozumových schopností.“ Dále autorka uvádí, že o poruchu chování se u jedinců nejedná tehdy, pokud jedinci nejsou schopni pochopit význam norem a hodnot, např. mentálně postižení jedinci.

„Poruchou chování se u dětí označuje řada výchovně nežádoucích projevů, které jsou často důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti.“ Většina poruch chování dětí nemá jednotnou etiologii, převážná část poruch chování vzniká nevhodným výchovným působením (Martínek in Jařabáč 2018, s. 8).

Pokorná (2010, s. 128) ve své publikaci uvádí, že termín poruchy chování v posledním desetiletí se v německé literatuře nahrazuje termínem „**nápadné chování**“ popřípadě „**agresivní chování**“.

Nápadné chování Pokorná (2010, s. 128) charakterizuje následovně: má vyjadřovat souvislost mezi chováním a jeho sociálním kontextem. Pokud si dítě na hřišti v parku prozpěvuje, hází s míčem, poskakuje, volá na druhé děti, nahlas se směje i vykřikuje, chová se adekvátně sociálnímu prostředí. Pokud se ale dítě chová stejným způsobem ve škole při vyučování, mluví pak autoři o nápadném chování.

Agresivní chování charakterizují Patermann a Patermann podle psychiatrické klasifikace DSM-IV následující symptomy:

- dítě se rychle rozčílí,
- často dospělým odporuje,
- často se aktivně vzpírá příkazům nebo pravidlům, které kladou dospělí, nebo je odmítá plnit,
- často druhé vědomě rozčílí,
- často připisuje vinu za své chyby nebo špatné chování druhým,
- je často přecitlivěl= nebo se nechá druhými lehce vydráždit,
- často se vzteká a je urážlivé,
- je často zlomyslné a neodpouští druhým.

Takové nepřátelské a vzpurné chování musí trvat nejméně šest měsíců a musí vykazovat čtyři nebo více uvedených symptomů (Pokorná 2010, s. 128).

V anglicky psané literatuře se dnes prosadil termín používaný ve zkratce AD/HD (Attention Deficit/Hyperactivity Disorder) – deficit pozornosti a hyperkinetická porucha chování. V MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize) se používá označení hyperkinetické poruchy, pod které jsou zařazeny za prvé, porucha aktivity a pozornosti a za druhé hyperkinetická porucha chování. Jejich specifčnost, tak jako u specifických poruch učení, spočívá v jejich etiologii (Pokorná 2010, s. 129).

Příčinou tedy není nesprávné vedení dítěte ze strany vychovatelů, ale poruchy v oblasti emoční, motoricko-percepční a v nedostatečném rozvoji kognitivních funkcí. Mezi odporníky neexistuje shoda v tom, která neurologická nebo biologická skutečnost vyvolává hyperaktivní poruchy. Někteří autoři udávají, že genetické vlivy mohou být zjištěny u poloviny případů. Další autoři upozorňují na další vlivy, jako například:

- opožděné a neurologické zrání,
- prenatální a postnatální poškození,

- zvýšený spad těžkých kovů a vliv radioaktivity,
- otrava olovem,
- vliv některých léků,

Samostatnou otázkou je osobnost dítěte, jeho celkový obraz, temperament, zranitelnost, plasticita nervové soustavy, podpora, která je mu dáována, schopnost adaptace, míra úzkostnosti, tolerance k zátěži apod. Je nutné brát v úvahu jak složku organickou, tak psychologickou (Pokorná 2010, s. 132).

1.1 Klasifikace poruch chování

1.1.1 Sociální klasifikace poruch chování

Sociální klasifikace poruch chování (původní Sovákova klasifikace) – orientuje se na charakter konfliktu se sociálním prostředím.

- **Disociální chování** (porucha chování se sociálním základem), vzdorovitost, lži, přestupky proti školnímu řádu, negativismus.
- **Asociální porucha chování** – jedinec porušuje společenské normy, ale nejsou překračovány předpisy (nedosahuje úrovně ničení společenských hodnot). Bývá vázána na starší školní věk. Jedná se o záškoláctví, alkoholismus, tabakismus, a sebepoškozování.
- **Antisociální porucha chování, delikvence** – jedinec poškozují sebe i ostatní, porušuje zákony. Jedná se o uvědomované protisociální chování kriminálního charakteru. Jedná se o záměrné krádeže, loupeže, přepadení (Jařabáč 2018, s. 16).

1.1.2 Školská klasifikace poruch chování

Zahraniční speciálně pedagogická literatura uvádí v souvislosti se školním prostředím tyto poruchy chování:

- Poruchy chování vyplývající z konfliktu – záškoláctví, lhaní, krádeže.

- Poruchy chování spojené s násilím – agrese, šikana, loupeže.
- Poruchy chování související se závislostí – toxikomanie, závislost na automatech (Jařabáč 2018, s. 16).

1.1.3 Klasifikace poruch chování dle etiologie

Jařabáč (2018, s. 17) dělí poruchy dle etiologie na:

- **Specifické poruchy chování**, kdy je diagnostikovaná etiologie, např. hyperkinetická porucha chování. Musí zde být klinicky popsány poruchy pozornosti, hyperaktivita a impulzivita.

Symptomy se všechny musí vyskytovat jak v domácím prostředí, tak i ve škole.

- **Nespecifické poruchy chování**. Dle autorů Mertina a Krejčové (in Jařabáč 2018, s. 17) do těchto poruch řadíme:

- **Nesocializovaná porucha chování** – vychází z Mezinárodní klasifikace nemocí. Žák je nepřizpůsobivý, agresivní vůči svým spolužákům i vůči dospělým, v kolektivu neoblíbený, jeho chování se projevuje například týráním zvířat, vyvoláváním rvaček, ničením majetku a všeobecně nerespektováním autorit.
- **Socializovaná porucha chování** – žák je také nepřizpůsobivý a agresivní, ale na rozdíl od předchozí poruchy je v kolektivu oblíbený, často je členem party, která páchá různé přestupky, jeho socializovaná porucha se nejvíce objevuje mimo rodinu.
- **Porucha opozičního vzdoru** – s touto poruchou se nejčastěji setkáváme v mladším školním věku, kdy žák záměrně provokuje, dělá věci, které vadí zejména dospělým, ze svých chyb obviňuje okolí, vyskytuje se v rodinách s autoritativní výchovou.

Termín nespecifická porucha chování užívají zejména lékaři. Jedná se o nejméně šest měsíců trvající chování.

2 Faktory ovlivňující vznik poruch chování

Problém vzniku poruch chování je velice složitý. Na vzniku poruch chování se podle Jařábáče (2018, s. 18) podílí řada faktorů.

- **Vlivy vnitřní** – k endogenním příčinám řadíme faktory iologické, psychologické, medicínské a fyziologické.

- **Dědičné dispozice** – sklon k agresivitě, k typu osobnosti, dědičné přijímání sklonů k asociálnímu nebo antisociálnímu jednání, zvýšená vnímavost k patologickým podnětům, chromozomální aberace, genové mutace (poruchy metabolismu), degenerativní onemocnění mozku.
- **Vrozené dispozice** – úroveň intelektu (snížený intelekt – mentální retardace, jedinec si musí své činy a chování uvědomovat), disharmonický vývoj osobnosti.
- **Psychopatologické faktory** – organické porušení CNS (neurologické založení a orientace jedince, LMD, psychózy – schizofrenie, psychopatie – porucha osoosti).
- **Nedostatečně kompenzované faktory** – dyslexie, dysortografie, dyskalkulie, smyslové vady menšího rozsahu, somatické vady.

- **Vlivy vnější** – vliv sociálních faktorů (prostředí) je významný pro socializaci jedince.

Socializace je schopnost jedince zapojit se do společnosti, formovat k ní pozitivní vztahy, vztahy ke vzdělání a k práci. Cílem je všestranný harmonický rozvoj osobnosti. Nejvýznamnějším sociálním prostředím pro dítě je rodina, školní prostředí, vrstevníci, mimoškolní činnost, ústavní prostředí (chybí emocionální, rodinné vztahy) a pracovní prostředí.

Jařábáč (2018, s. 19) ve své publikaci uvádí další významné faktory, které se mohou podílet na vzniku poruch chování:

- **Další faktory ovlivňující poruchy chování**

- **Lokalita** – ve městech je vyšší kriminalita.
- **Etnikum**
- **Pohlaví** – muži mají vyšší kriminalitu než ženy 1:4.

- **Média** – násilné scény v médiích mají značný negativní vliv na děti a mládež.

Podle Jařabáče příčiny poruch emocí a chování bývají buď **v individuální, nebo sociální rovině** života dítěte. Uvádí, že tyto roviny však bývají často propojeny a rizikové faktory se tímto propojením mnohdy násobí a posilují.

Jařabáč (2018, s. 19) ve své publikaci uvádí **třídění rizik rozvoje poruch emocí a chování podle Kauffmana:**

- Rizika spojená s individualitou dítěte

- **Osobnostní rovina** – příčiny poruchy emocí a chování bývají v osobnostních dispozicích dítěte. Poukazuje se na genetickou dispozici k disharmonickému vývoji s typickou odchylkou v rozvoji emočních a volních charakteristik – vyšší dráždivost, afektivní impulzivní reakce. Oslabení nebo poruchu CNS – převážně na bázi prenatálních či perinatálních poškození – mívá často za následek impulzivitu a nižší schopnost sebeovládání, které bývají základem pro vznik poruch emocí a chování.

Radek Ptáček uvádí, že děti s poruchou chování jsou, vzhledem k charakteristice tohoto jevu, skupinou silně ohroženou všemi možnými negativními psychosociálními jevy. Mezinárodní statistiky poukazují nato, že jsou častěji týrané, zneužívané a zanedbávané. Dále jsou náchylnější k sociálně patologickým jevům. Prognóza jejich školní a životní kariéry je oproti jejich vrstevníkům značně pesimističtější. Tyto děti jsou ohroženy i celou řadou zdravotních rizik. Vykazují například významně vyšší úrazovost, vyšší výskyt žloutenky. Dívky s poruchami chování pak přicházejí častěji do jiného stavu ve věku mladším 18 let než jejich vrstevnice (Ptáček, 2006, online).

Toto mohu potvrdit. Ve svém životě jsem se setkala s mnoha děvčaty, která vykazovala poruchy chování, a tyto dívky přišly do jiného stavu před dovršením osmnácti let. Dívky nedokázaly zabezpečit samy sebe a ani své dítě. Ke své životní situaci se postavily tak, že podstoupily interrupci, nebo se o jejich narozené děti staraly jejich matky.

- **Sociální rovina** – příčiny poruchy emocí a chování bývají v nejisté příslušnosti k sociální skupině. Odmítání a opakovaná nejistota ve vztazích s užším sociálním

okolím nedovoluje dítěti vytvořit si sebehodnocení a sebeúctu (Jařabáč 2018, s. 19).

- **Zkušenostní rovina** – souvisí se zkušenostmi, které dítě během svého života s reakcemi na vlastní chování sbírá (Jařabáč 2018, s. 19).

- Rizika spojená se sociálním okolím dítěte – chování dítěte se vyvíjí na jeho cestě k dospělosti a pod vlivem sociálního prostředí, ve kterém žije. Jedná se o příležitosti a bariéry, které mu sociální prostředí poskytuje pro vytváření návyků.

- **Rodina** - dítěte jako primárním sociálním prostředím. Dítě potřebuje model chování v rodině. Nevhodný model zvyšuje riziko rozvoje osobnostních charakteristik, které vedou k poruchám chování – jedná se o nápodobu nevhodného chování nebo o přijetí nevhodného hodnotového systému. Dalšími nejčastějšími aspekty, které se na rozvoji poruch emocí a chování podílí ve vztahu s rodinou, jsou citová deprivace a oslabená schopnost dítěte porozumět chování spolužáků. Děti opakovaně, nepřiměřeně, agresivně reagují na některé sociální situace, potřebují kamarády, ale svým chováním, kdy reagují nepřiměřeně, je odpuzují. Toto chování je důsledkem negativní zkušenosti dětí z rodin, kde často užívají agresivní tresty a násilí (Jařabáč 2018, s. 19).

Dle Vágnerové (2004, s. 10) jsou v tomto směru rizikové rodiny asociálních jedinců, psychopatických osobností, osob s tendencí k nevhodným návykům, vedoucím ke změně osobnosti- např. alkoholismus, dále také emočně chladných jedinců bez zájmu o děti a tomu odpovídající strukturou hodnot a norem. Negativní důsledky takové výchovy budou větší, jestliže je dítě k disharmonickému vývoji osobnosti nějak disponováno. I to je v takových případech pravděpodobnější než v běžné populaci, protože u jejich neadekvátně se chovajících rodičů nelze určitou genetickou zátěž vyloučit.

- **Škola** – která dítěti poskytuje příležitost k rozvoji své potenciality.
- **Širší sociální síť** - ve které se dítě pohybuje

Mezi dospělými osobami s nižší úrovní sociální integrace, osobami ohroženými sociálním vyloučením, recidivisty a podobně, nalézáme poměrně alarmující procento těch, kteří ve své anamnéze vykazují známky poruch chování v dětství. Bylo by ovšem zcela mylné se

domnívat, že tyto charakteristiky jsou jejich nezvratnou příčinou! S největší pravděpodobností jsou způsobeny především nevhodným přístupem k dítěti, neadekvátními výchovnými postupy a v mnoha případech i chováním, které dítěti nedá šanci posílit žádoucí vzorce chování a tak překonat obtíže související s jeho poruchou. Poruchy chování v dětství ovšem nejsou, spíše nemusí, představovat doživotní stigma. Úzce souvisí s vývojem dítěte a zvláště s přístupem nejširšího sociálního okolí k němu. Pozitivní přístup, bezpodmínečná rodičovská láska, systematická výchova, otevřenost a spolupráce zaangažovaných pedagogických pracovníků, to je základ, který může dítěti s poruchou chování výrazným způsobem pomoci a nasměrovat jeho životní dráhu k perspektivním cílům a spokojenosti (Ptáček, 2006, online).

Avšak mnohdy dětem s poruchami chování se nedostává potřebné lásky a nemají podmíněné, fungující rodinné prostředí. Rodina jako elementární jednotka selhává a děti nemají, kde by si mohly fixovat pozitivní návyky a učit se sociálnímu citění. Jakékoli instituce (ať už školy, dětské domovy apod.) podle mého názoru většinou nestačí na vytvoření kladných vzorců chování.

Marie Vágnerová (2004, s. 11) uvádí, že hodnocení určitého dítěte jako problémového bývá mnohdy spojeno s obdobným hodnocením jeho rodiny. Jako problematická bývá označena rodina, která v případě školních obtíží s dítětem nejvíce potřebnou ochotu spolupracovat s učitelem na nápravě (samozřejmě dle jeho představ). Nedostatek spolupráce může mít pasivní podobu ve smyslu nepřijetí názoru a doporučení učitele. Aktivní varianta odmítnutí se vyskytuje vzácněji, v tomto případě rodiče prosazují proti názoru učitele svůj vlastní a jejich aktivita je proto zcela logicky odlišná, či dokonce protichůdná. Neshoda učitele s rodiči dítěte neprospívá.

3 Konkrétní projevy problémového a poruchového chování

3.1 Lhavost

Lhavost je určitá varianta úniku z osobně tíživé situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak. Při hodnocení dětských lží je významná frekvence, tj. jak často dítě lže, dále výběr osob, kterým dítě lže, a specifická situací, ve kterých obvykle lže. Důležitý je i účel, který dítě ke lhaní vedl (Vágnerová 2004, s. 72).

Sklon ke lhavosti může být trvalejším rysem – patologická lhavost, která je jedním ze symptomů disociální poruchy osobnosti (Jařabáč 2018, s. 21).

Zvláštní kategorii představují lži záměrné na poškození jiné osoby nebo dosažení osobního prospěchu bez ohledu na ostatní. Nelze je považovat za obranu v nouzi a bývají obvykle spojeny s dalšími negativními projevy a existencí takových osobnostních vlastností, jako je egoismus, necitlivost apod. V krajním případě se v těchto případech setkáme i s agresivitou, zejména při prosazování vlastních cílů. U takových dětí jde o závažnější odchylku osobnostního vývoje a prognóza do budoucnosti je horší (Vágnerová 2004, s. 72).

Vágnerová (2004, s. 73) rozlišuje lži:

- **Smyšlenka (konfabulace)** – pro niž je typická neschopnost přesně rozlišovat aktuální skutečnost od vzpomínek a fantazijní představy od reality. Smyšlenka vyplývá z typických vývojových znaků poznávání a prožívání, které přetrvávají ještě na počátku předškolního věku. Dítě své tvrzení považuje za pravdivé sdělení a samo mu věří. Nejde o poruchu chování a proto by dítě nemělo být v této souvislosti trestáno.
- **Lež bájevá (pseudologia phantastica)** – se projevuje vymyšlením nepravdivých příběhů, ve kterých zpravidla hraje dítě atraktivní úlohu. Příběhy mívají neobvyklý a senzační obsah a jejich cílem je upoutat pozornost nebo kompenzovat nějaké nedostatky v uspokojení základních psychických potřeb. Vyskytuje se u dětí deprivovaných, které mohou kompenzovat svoje potíže alespoň ve fantazii. Obsah příběhů nám signalizuje citlivou oblast, ve které je dítě neuspokojeno. Nejde o poruchu chování, za kterou by mělo být dítě trestáno, protože zde opět zcela chybí vědomí nepravdy a úmysl skutečnost zkreslovat.
- **Pravá lež** – je charakteristická úmyslem a vědomím nepravdivosti. Dítě dobře ví, že nemluví pravdu, a tomuto jednání předchází jednoznačný úmysl. Obvykle jde o obranný mechanismus, který má nějaký účel. Dítě se potřebuje vyhnout potížím anebo získat nějakou, obvykle ne zcela zaslouženou výhodu.

Ve školním věku je dítě schopno odlišit pravdu od nepravdy a ví, že se lhát nemá.

Jestliže lže i za těchto okolností, jde mu o:

- dosažení nějaké cíle, kterého nemůže dosáhnout jinak
- nemůže ovládnout potřebu říkat něco jiného než pravdu, přestože z toho nic nemá

3.2 Záškoláctví, útěky a toulání

- **Záškoláctví** lze v některých případech charakterizovat jako komplex obranného chování únikového charakteru a jeho cílem je vyhnout se subjektivně neúnosné zátěži, kterou v tomto případě představuje škola (Vágnerová 2004, s. 73).

Záškoláctví může mít příčinu i v odlišném socializačním vývoji. Dítě neakceptuje povinnost chodit do školy, která je v naší společnosti normou. Může jít i o důsledek přijetí zcela odlišného normativního a hodnotového systému. Pokud pro rodinu (nebo etnickou skupinu) nepředstavuje škola významnou hodnotu, dítě nebývá rodinou za záškoláctví trestáno. Chopení za školu pro ně nemá význam přestupku proti normě. Záškoláctví je spíše mnohdy projevem nerespektování daných norem. Může také být výrazem neochoty nebo neschopnosti akceptovat určité povinnosti, která jim nepřinášejí uspokojení. (Vágnerová 2004, s. 73).

- **Reaktivní, impulzivní útěky** jsou zkratkovou reakcí na nezvládnutou situaci doma nebo ve škole. Jejich smyslem může být potřeba úniku – před trestem, který dítě prožívá nesnesitelný, nebo od člověka, s nímž dítě nechce žít, apod. Útěk je signálem zoufalství nebo varováním. Dítě se však zpravidla chce domů vrátit. Takto motivovaný útěk může být ojedinělý a po vyřešení problému se již neopakuje (Vágnerová 2008, s. 794).
- **Chronické útěky** bývají opakované, často plánované a připravované, vyplývají obvykle z dlouhodobých problémů. Někdy mívají přesný cíl, např. osobu, k níž dítě utíká. Dítě se zpravidla nechce vrátit (Vágnerová 2008, s. 794).
- **Toulání** je charakteristické dlouhotrvající opuštěním domova, které většinou navazuje na útěky. Je výrazem nedostatečné citové vazby k lidem a k zázemí, jež bývá natolik dysfunkční, že na něm dítěti nezáleží, nebo je dokonce odmítá. Toulaví jedinci často kradou a prostituuji nebo bývají pro tyto účely zneužíváni. Je vysoce pravděpodobné, že začnou užívat drogy nebo alkohol (Vágnerová 2008, s. 794).

3.3 Krádeže

Krádeže jsou charakterizovány záměrností jednání a předpokladem takového stupně rozumové vyspělosti dítěte, kdy je schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat normu chování, která vymezuje odlišný vztah k vlastním a cizím věcem (Vágnerová 2004, s. 74).

Krádež může být spojena i s projevy násilí, je tomu tak v případě loupeže a přepadení. Pro posouzení významu krádeže jako signálu narušení osobnosti dítěte je podstatný způsob provedení. Menší význam mají neplánované, příležitostné krádeže, zejména mladších dětí. V tomto případě jde o impulzivní reakci, nezvládnutí aktuální potřeby vlastnit nějakou věc, která se jim líbí, aniž by o svém činu předem uvažovaly. Závažnějším projevem poruchy socializace jsou plánované a předem promyšlené krádeže, jež se obvykle vyskytují až ve starším školním věku. Jejich prognóza je tím nepříznivější, čím dříve se objeví. Mnohdy je tento typ krádeží spoje s dalšími variantami poruchového chování (např. se šikanou). Nejzávažnější jsou opakované krádeže v partě. Zloděj má podporu ostatních členů skupiny a krádeže ani nepovažuje za významnější porušení norem. Pokud dítě krade samo, bývá ostatními odsouzeno, nemá žádnou podporu, a tak se spíše zafixují zábrany k opakování podobného činu. Četnost krádeží výrazně narůstá po 12 roce věku, tj. na druhém stupni základní školy (Vágnerová 2008, s. 795).

Vágnerová (2008, s. 797) klasifikuje cíle krádeže a motivace takto:

- **Dítě krade pro sebe** – potřeba získat něco, čeho nelze dosáhnout jiným, sociálně přijatelnějším způsobem, někdy dítě krade proto, že se jinému způsobu uspokojení svých potřeb nenaučilo. Ve vzácnějších případech – jestliže rodina zásadním způsobem selhává, může jít i nouzové uspokojení základních potřeb, jako je jídlo, pití, ošacení apod.
- **Dítě krade pro druhé** – příčinou těchto krádeží bývá neuspokojená potřeba být akceptován a dosáhnout mezi vrstevníky vyšší prestiže. Tímto způsobem získává kamarády dítě, které je pro ostatní neatraktivní, neosvojilo si potřebné sociální dovednosti a přijatelnější způsob udržení vztahů nezvládá. Dítě může být krádežím pro druhé i donuceno, např. šikanou. Krade proto, že by mu jinak hrozil trest, kterého se bojí.
- **Dítě krade, aby demonstrovalo své kompetence** - nejde mu o materiální zisk, ale o projev konformity k vrstevnickým normám a potřebu dosáhnout v této skupině

přijatelné sociální prestiže. Dítě krade, aby se vyrovnalo ostatním a potvrdilo, že „to dokáže taky“.

- **Dítě či mladiství krade s partou nebo pro partu** – v tomto případě jsou krádeže dány normami party, které je hodnotí jako žádoucí, nebo dokonce povinnou aktivitu. Odmítnutí účasti na krádeži by bylo hodnoceno jako přestupek a potrestáno. Nejde jen o občasné porušení běžných norem, ale o jejich úplné odmítnutí a nahrazení jinými, obecně nepřijatelnými. Asociální chování se fixuje jako norma.

3.4 Agresivní chování

Porušování sociálních norem je u agresivního chování spojeno s omezováním základních práv ostatních. Agresivní jednání lze obvykle interpretovat jako nepřiměřený prostředek k uspokojení nějaké potřeby (např. k získání něčeho nebo k sebeprosazení). Může jít o nevhodný způsob k dosažení obecně přijatelného cíle. Násilné jednání může být zaměřeno vůči lidem, zvířatům nebo věcem. Specifickou variantou násilného jednání je šikana. Na rozdíl od často impulzivních rvaček bývá plánována a spojena s uspokojením z vlastních nadřazenosti a moci nad slabším jedincem. Vzhledem k tomu ji lze chápat jako závažnější poruchu chování (Vágnerová 2008, s. 797).

3.5 Šikana

Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit. Významné je, že bezmocnost a slabost oběti takové jednání nejen stimuluje, ale i posiluje (Vágnerová 2008, s. 798).

Agresorovi chybí empatie, bývá obvykle fyzicky zdatný, neukázněný, s potřebou se předvádět a dokazovat svou převahu nad ostatními, alespoň v dostupných oblastech. Projevuje se agresivněji již od raného věku. Bývá spíše podprůměrným, méně úspěšným žákem. V jeho chování je zjevný nedostatek citlivosti a ohledu k ostatním. (Vágnerová 2004, s. 82).

Pohotovost k agresivnímu chování posiluje zkušenost z rodiny. Rodiče šikanujících dětí bývají k agresivnímu jednání tolerantnější a sami ve výchově užívají fyzické tresty. Váží si více násilného řešení problémů než jiných způsobů. Sklon k agresivnímu chování mívají děti,

kteří mají zkušenosti s negativním postojem rodičů (nezájem, odmítáním až nenávisť) (Vágnerová 2008, s. 799).

Šikanovaná oběť často bývá nějak znevýhodněna. Bývají to tiché, plaché, úzkostné a nejisté děti s nízkým sebevědomím. Jsou zvyklé se podřizovat. Zpravidla bývají fyzicky slabé a neobratné, někdy jsou obézní nebo jinak nápadného zevnějšku. Důvodem k šikaně se stává příslušnost k nižší sociální vrstvě, rasová odlišnost apod. Šikanované děti nemívají dobrý sociální status, obvykle jde o samotáře, které ostatní děti považují za nesympatické a „divné“. Nebývají sociálně zdatné, nedovedou navazovat kontakt, bývají málomluvné a pasivní. Jejich školní prospěch nehraje při šikaně významnější roli. Rodinné prostředí nebývá ničím nápadné. U dětí byla shledána pouze zvýšená úzkostnost matek a z ní vyplývající nedostatečné vedení k samostatnosti a sebeprosazení (Vágnerová 2008, s. 799).

Varianty šikany mohou být různé. Olweus (in Vágnerová 2004, s. 83) rozlišuje šikanování:

1. skryté: projevuje se pouze sociální izolací a vyloučením oběti ze skupiny vrstevníků

2. zjevné: a) **Fyzické násilí a ponižování** (např. strkání, bití, skákání po oběti apod.)

b) **Psychické ponižování a vydírání** (donucení ke konzumaci něčeho nežádoucího, kouření, nošení svačín, různé posluhy).

c) **Destruktivní aktivity zaměřené na majetek oběti** (braní a ničení věcí, trhání sešitů, políť šatstva apod.

3.6 Poruchy chování v době dospívání

Typickým rysem některých dospívajících, zejména adolescentů, je tendence dosáhnout uspokojení svých potřeb bezodkladně a pokud možno bez vynaložení vlastního úsilí. Do této kategorie podle Vágnerové (2004, s. 76) patří:

- **Gambleři** – jejichž závislost na hře je, mimo jiné, vyjádřením potřeby rychle a bez námahy získat mnoho peněz.

Patologické hráčství je podle MKN - 10 definováno takto: Porucha spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě jedince na úkor sociálních,

materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků. Lidé trpící touto poruchou mohou riskovat své zaměstnání, velmi se zadlužit a lhát nebo porušovat zákon, aby získali peníze nebo unikli dluhů (Hort a kol. 2008, s. 292).

- **Squtteři** – kteří chtějí okamžitě a bez vynaložení jakékoliv investice či námahy žít samostatně.
- **Drogově závislí** – kteří chtějí (opět mimo jiné) získat okamžitý pocit štěstí a sebedůvěry, aniž by se na tom sami jakkoliv podíleli a museli se nějak namáhat. Chtějí všechno hned a zadarmo. Z této potřeby ovšem vyplývá celá řada nepříznivých důsledků, které nevyvolávají problémy jenom v současnosti, ale mohou negativně ovlivnit i jejich budoucnost. To si ovšem dospívající nedovedou a ani nechtějí připustit (Vágnerová 2004, s. 76).

Problematika návykových látek je důležitá sama o sobě. Tyto látky ovšem mohou i dekompenzovat jiné duševní problémy dospívajících a jiné duševní poruchy (např. hyperaktivita s poruchou pozornosti) také zvyšují riziko problémů s návykovými látkami. Návykové látky mají u dětí a dospívajících specifická rizika (Hort a kol. 2008, s. 292).

Některá specifická rizika návykových látek u dětí a dospívajících v porovnání s dospělými:

- vyšší riziko těžkých otrav,
- rychleji se vytváří závislost,
- zaostávání v psychosociálním vývoji,
- vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky,

návykové problémy se u dospívajících pojí častěji s dalšími komplikacemi, jako selhávání v životních rolích, trestná činnost apod. (Hort a kol. 2008, s. 292).

4 Prevence a náprava poruch chování

U poruch chování dětí a mladistvých je kladen důraz na jejich prevenci, event. včasné podchycení v raných fázích jejich rozvoje. Jde především o psychologické, pedagogické a

sociální působení. Medikamentózní léčba zde nemá příliš velký význam, týká se jen některých skupin jedinců s problémovým chováním, např. drogově závislých (Vágnerová 2008, s. 802).

- **Práce s rodinou.** Vzhledem k významnosti vlivu rodiny je toto působení zaměřené na podporu adekvátního fungování rodiny v co nejranějším období. K tomuto účelu mohou sloužit centra rané péče zaměřená na práci s rodinami s problémovými dětmi, resp. s problémovými rodiči. V pozdějším věku mohou podobnou pomoc poskytovat výchovní poradci, pedagogicko-psychologické poradny či střediska výchovné péče. Pomoc rizikovým rodinám poskytují i sociální kurátoři. Škola sama má velmi málo možností, jak problematickou rodinu zásadním způsobem ovlivnit. Její pravomoc je omezena na poradenskou činnost a prezentaci požadavků, k jejichž vynucení (pokud by nebyly akceptovány dobrovolně) nemá potřebné prostředky (Vágnerová 2008, s. 802).
- **Práce s problémovými dětmi** je zaměřena na vytváření příležitostí pro různé aktivity volného času, organizování letních táborů apod. Tuto činnost může vyvíjet oddělení sociální prevence při magistrátech. I v případě dětí s poruchami chování je možné použít některé z metod individuální či skupinové psychoterapie, především kognitivně-behaviorální (v pedagogicko-psychologických poradnách či odděleních dětské psychiatrie). Jendou z možností je zařazení dítěte s problémovým chováním do specializované třídy, kde je větší možnost individuálního pedagogického působení. Efektivita této nápravné i preventivní činnosti není vždycky dostatečně velká, častou překážkou je slabá motivovanost rodiny i dítěte samotného (Vágnerová 2008, s. 803).
- **Ústavní či ochranná výchova** je dalším represivním opatřením, pokud jsou výchovné problémy tak velké, že je nelze uvedeným způsobem řešit. Je nařizována soudem. Problémový jedinec je umístěn ve speciálním ústavním zařízení. V současné době je možný i dobrovolný diagnostický pobyt, který se uskutečňuje na žádost rodičů, neschopných zvládnout problematické chování svého dítěte. V těchto případech se počítá se spoluprací rodičů s příslušným zařízením (Vágnerová 2008, s. 803).

5 Kazuistika žáka

Ve své práci se budu věnovat žákovi, který navštěvuje školu zřízenou podle § 16 odstavce 9 školského zákona. Tímto žákem je chlapec **Sebastián, kterému je 11 let.**

5.1 Anamnéza

5.1.1 Osobní anamnéza

Sebastiánovi je 11 let. Narodil se jako páté dítě, porodní váha v normě, vše kolem porodu proběhlo v pořádku. Operace – mastoidektomie, adenotomie. Sledován se štítnou žlázou. Porucha chování, hyperkinetická porucha, neklid, výbušnost, impulsivita, zvýšená úzkostnost a strachy, paranoidita v myšlení, pocity ohrožení - akutní polymorfní psychotická porucha s příznaky schizofrenie, enuréza. Afektivně respirační příhody. Chlapec je medikován.

Sebastián se bojí tmy, sprchy a vody, vůbec mu nelze umýt hlavu. Má problémy s usínáním. Bývá výbušný a vzteklý, ke svým sourozencům je agresivní.

5.1.2 Rodinná anamnéza

Sebastián má šest sourozenců – dva vlastní Kristián (narozen 2010), v tuto dobu je Kristián hospitalizován v psychiatrické léčebně. Kristián je agresivní, velice vulgární, má hysterické záchvaty, projevuje neúměrné chování k sobě, ke spolužákům i k sourozencům. Často důrazně říká, že by mu bylo lépe v dětském domově, nebo na psychiatrii. Matka ho doma nezvládá, i když to většinou nepřizná. Při záchvatu ho matka zamyká samotného do místnosti. Častuje ho vulgárními výrazy, fyzicky ho trestá. Jakub (narozen 2012), nedonošený. Čtyři sourozenci polovlastní - Iveta (narozena 1998), zdravá, založila svoji rodinu. Se Sebastiánem v domácnosti nebydlí. Josef (narozen 1999) – DMO, kvadruplegie, je na vozíku. Byl těžce nezralý. Dominik (narozen 2002) – ublížení na zdraví. Pobodal svoji bývalou přítelkyni. Nyní je ve výchovném ústavu. Michal (narozen 2005)- na jiné ZŠ se řeší šikana. Michal je agresor. Matka se školou nespolupracuje, veškerou snahu školy řešit tuto situaci, neguje. Při rozhovoru je vulgární, vše co její syn ve škole provede, dává za vinu škole. Dle jejich slov, pedagogičtí pracovníci neumějí zvládnout děti.

Matka je v rozvodovém řízení s otcem dítěte. V domácnosti 4+1 žije 8 lidí, matka, její přítel, 3 synové z prvního vztahu (jejich otec zemřel v lednu 2015) a dále 3 děti z druhého vztahu.

Matka často mění zaměstnání, nyní pracuje jako uklízečka v nemocnici. V rodině panují velice napjaté vztahy. Na denním pořádku jsou hádky, křik, vulgární výrazy, které na sebe pokřikují sourozenci, ale i matka na syny a synové na matku. Matka často své děti fyzicky trestá. Přítel matky do rodinných vztahů téměř nezasahuje. Rodina je v péči OSPOD.

Paní má sedm dětí, a tři její děti jsou „zatím“ bezproblémové. Dvě děti, již dospělé, jsou z prvního manželství. Dívka, která s nimi společnou domácnost dlouhou dobu nesdílí, a druhý je dospělý chlapec, který je postižený a je na vozičku. Všechna fakta mi nejsou známa o jejím nejmladším synovi. Ostatní chlapečci vykazují poruchy chování, porušují sociální, právní normy a jejich socializace je velice obtížná.

5.1.3 Sociální anamnéza

Sebastián je v kolektivu za „třídního šaška“. V této pozici se vzhledl, dělá mu dobře pozornost ostatních dětí a pedagogů. Před medikací byl Sebastián agresivní, vulgární a nerespektoval autority. Po nasazení léků, se situace zlepšila. Velké problémy měl ve školní družině. Přitahují ho problémoví žáci a s navázáním kamarádství se jeho chování vždy zhoršuje. Bývá vztahovačný, a proto někdy začne bezdůvodně verbálně útočit. Časté lhaní a vymýšlení si. Tvrdí, že s nimi ve společné domácnosti bydlí babička, ale ta už je nejméně dva roky po smrti. Společně bydlí i s matčíným přítelem. Sebastián to popírá a říká, že s nimi bydlí otec, že jsou rodiče rozvedení, ale že se zase chtějí brát.

5.1.4 Školní anamnéza

Sebastián začal chodit do mateřské školy ve třech letech. Už v mateřské škole měl výchovné problémy, byl agresivní, vulgární, nezvladatelný a neustále se stavěl do opozice. Do základní školy začal chodit v šesti letech. První třídu opakoval, byl nesoustředěný, výbušný a agresivní ke spolužákům.

Sebastián navštěvuje kroužky pouze v rámci školy, školní družiny. Do školní družiny chodí každé ráno od 7h do 7:45. Odpoledne do družiny dochází ihned po vyučování a opouští ji denně v 15:30. Matka ho ze školy denně vyzvedává.

Sebastián ve škole navštěvuje pěvecký sbor, kroužek první pomoci, vaření a kroužek stolního tenisu. Občas má na kroužku problémy s chováním. Kroužky ho vždy bavily, ale poslední dobou říká, že se z nich odhlásí. Školní pěvecký sbor vystupuje na různých akcích (víkendy a mimo vyučování), ale Sebastián se těchto akcí nikdy nezúčastňuje.

S družinou si po vyučování dojde do jiné školy na oběd, když odchází z oběda, tak podniknou procházku po okolí. Po příchodu do školy, si Sebastián udělá veškeré domácí úkoly a následuje volná činnost, nebo kroužky. Mezi jeho oblíbené hry patří počítač, skládání puzzle, stavebnice a občas kreslení. Sporadicky si vymýšlí zábavu sám a posílá si třeba se spolužáky papírový míček po zemi.

Sebastián si veškerou přípravu na vyučování (domácí úkoly) vypracovává v družině, jakmile si má domácí úkol vyhotovit doma, nikdy ho nepřinese. Matka Sebastiána nikterak nemotivuje ani nekontroluje jeho školní činnost.

Tento žák se zúčastňuje téměř všech kroužků, které jsou ve škole k dispozici. Finanční náročnost je malá a pro matku je komfortní, mít vše na jednom místě. Na kroužcích se setkává s žáky, kteří mají různé specifické potřeby, kolektiv je heterogenní. Zájmovou činnost má ve škole bohatou a o jiné vyžití mimo školu, nemá zájem. Jeho diagnóza mu ve výběru zájmové činnosti na škole v ničem nebrání.

6 Kresebné metody

Kresba rodiny je oblíbená a široce používaná psychodiagnostika. Jedinec zachycuje svoji primární sociální skupinu tak, jak ji vidí, vnímá, nebo tak, jak by chtěl, aby jeho rodina vypadala. Kresba rodiny se v průběhu času mění, zachycuje i okamžitý emocionální prožívání jedince a odráží jeho postoje k jednotlivým členům rodiny.

6.1 Kresba rodiny realizovaná 13. 3. 2019

Kresba rodiny (Příloha č. 1) probíhala ve třídě, kterou Sebastián navštěvoval. Třída byla složená z 3., 4. a 5. ročníku. Celkem tuto třídu navštěvovalo 9 dětí bez mentálního postižení, které z nějakých důvodů nezvládají výuku na běžné základní škole. Většinou se jedná o žáky v hraničním pásmu se specifickými poruchami učení a chování.

Sebastián seděl v první lavici u třídní učitelky. Kresba rodiny probíhala u všech dětí ve třídě, třetí vyučovací hodinu v rámci výtvarné výchovy. V tento den byl plný počet žáků. Začátek třetí vyučovací hodiny začíná v 10:10.

Sebastiánovi byly dány pokyny ke kresbě a v 10:20 začal pracovat na svém obrázku. Kreslil obyčejnou tužkou. Sebastián odevzdal výkres jako první ze třídy, bez nutnosti gumovat. Jeho práce mu zabrala 5 minut. Sebastián je obyčejně ve výtvarné výchově a pracovním vyučování rychlý. Výkresy odbývá, nedává si záležet a jeho výtvarné schopnosti neodpovídají věku.

Sebastiánův nadpis je úhledný a podtržený. Kresba rodiny ukazuje na stereotypii a nediferencovanost jednotlivých postav. Všechny postavy vypadají podobně, jsou nakresleny v jedné řadě za sebou. Něktěm rodinným příslušníkům chybí uši, nos, někomu chybí vlasy. Tuto absence jednotlivých částí těla bych přikládala jeho lajdáctví a nedostatečnou motivací k práci. Osoby jsou nakresleny ve 2D a bez oblečení. Všechny osoby na obrázku se usmívají a mají ruce nahoru.

Jako první Sebastián namaloval sebe a pak mladšího bratra Kristiána. Tato fyzická blízkost s bratrem může poukazovat na častý kontakt. Chlapci sdílí pokojíček a chodí spolu do školy i ze školy. Vedle mladšího bratra namaloval tátu. Otec s nimi nežije, jsou s matkou v rozvodovém řízení, ale zřejmě by si ho doma velice přál, nebo ho stále řadí do své primární rodiny, i když vztahy s ním jsou velice omezené. Otec bydlí více než 150 km od Sebastiána,

vídají se sporadicky. Vedle otce namaloval matku. Matka je menší než otec, tuto skutečnost bych si vykládala fyzickými parametry osob. Muž bývá větší, než žena. Vedle matky ztvárnil bratra Michala, který je polovlastní. Do své primární rodiny zachytil i dvě babičky. Jedna babička s nimi nežije a druhá babička je po smrti dva roky. Zřejmě k babičkám chová a choval vřelý vztah. Je otázkou, proč do své primární rodiny kreslí mrtvou babičku v rakvi. Lze si to vykládat tím, že na ni nemůže zapomenout, nebo tím, že chce „šokovat“ rakví.

Do jejich rodiny patří i další členové, ale ty do obrázku Sebastián nezachytil. Chybí přítel matky, který s nimi žije ve společné domácnosti nejméně 4 roky. Tuto absenci si můžeme vyložit tak, že ho nepovažuje za primární rodinu, nebo že k němu nechová vřelé vztahy. Je pravda, že o přítelovi jeho matky nikdy nemluví. Dále na obrázku chybí další polovlastní sourozenci. Jeho nejstarší sestra, která s nimi nežije, druhý nejstarší bratr, který je na vozíčku a třetí nejstarší polovlastní bratr. Opět si toto vynechání členů rodiny můžeme vykládat tak, že jejich existenci subjektivně popírá a nemá s nimi navázaný bližší sociální kontakt.

6.2 Začarovaná rodina realizovaná 13. 3. 2019

Po kresbě rodiny Sebastián ztvárnil začarovanou rodinu (Příloha č. 2). Opět s kresbou začarované rodiny byl hotov první ze třídy, práci odevzdal po pěti minutách. Kreslil obyčejnou tužkou bez nutnosti gumovat. Jednotlivá zvířátka od sebe oddělil čarou. Tento jev si můžeme vysvětlit tak, že je oddělil právě proto, aby se mu jednotliví členové rodiny nepletli, nebo je od sebe izoloval proto, že tím chtěl vyjádřit potřebu distancovat se od nich. V tomto případě bych se spíše přikláněla k variantě větší přehlednosti obrázku. Na první pohled nelze zvířata od sebe rozeznat, má velice slabou kresebnou úroveň.

Sebe nakreslil na prvním místě a začaroval se do prasete. Při otázce proč se nakreslil, jako prase odpověděl, že jí jak prase. Na druhém místě ztvárnil vlastního bratra Kristiana jako psa. Psa nakreslil proto, že si Kristian hraje často na psa. Matku nakreslil na třetím místě jako kačenu. Při otázce proč maminku začaroval v kačenu, odpověděl, že se často koupe. Svého polovlastního bratra Michala nakreslil na čtvrtém místě a začaroval ho v králíka. Michal je králík proto, že jí rád mrkev. Svého druhého vlastního bratra Jakuba nakreslil na pátém místě a začaroval ho v pavouka. Přeměnil ho v pavouka proto, že si často hraje na pavouka. Na tomto obrázku se poprvé objevuje další polovlastní bratr Dominik, kterého ztvárnil jako ovci.

Nedokázal mi vysvětlit, proč ho začaroval do ovce, prostě ho to prý jen tak napadlo. Na sedmém místě se nachází jeho otec jako medvěd. Medvěd proto, že jí rád med. Mrtvá babička je stále stejná, je tam jen rakev, tu kouzelník nezačaroval. Druhá babička, kterou ztvárnil v prvním obrázku, tak na obrázku začarované rodiny chybí. Absenci babičky bych si vyložila, nesoustředěností, hyperaktivitou žáka. Mrtvou babičku na obrázku si můžeme vysvětlit buď tak, že mu stále chybí a měl k ní pozitivní vztah, nebo proto, že chce na sebe upozornit a „šokovat“ rakví.

Domnívám se, že žák mě nechtěl „vpustit“ do jeho rodiny. Na otázky odpovídal rychle a jednoduše, bez nějakého zamyšlení. Myslím si, že chlapec by byl schopný k vzhledem ke svým rozumovým schopnostem odpovídat přesněji s hlubším podtextem, ale nechtěl. Je možné, že ho práce nebavila, ale také nebyl příliš ochotný se o rodině bavit. Členy své rodiny přiřadil k jednotlivým zvířatům a zdůvodňoval to první asociací k tomuto slovu.

6.3 Kresba rodiny realizovaná 19. 6. 2019

Žákova kresba (Příloha č. 3) probíhala ve stejné třídě, jako kresba obrázku 1 a 2. V tento den též kresbu rodiny a začarované rodiny ztvárnily všechny děti ve třídě. Této psychodiagnostické metody se zúčastnilo 6 dětí, tři žáci chyběli. Začátek kresby byl stanoven na 10:20, což je třetí vyučovací hodina. Sebastián opět odevzdával kresbu jako první ze třídy. Jeho práce mu trvala do 7 minut.

Sebastiánův nadpis (moje rodina) je ledabylý a je uprostřed stránky. Není nijak zvlášť zvýrazněný. Sebastián očísloval osoby na obrázku a napsal, o koho se jedná. Osoby na obrázku jsou nakreslené ve 2D, nejsou propracované, chybí jim prsty, uši, oblečení, boty. Docházím ke stejnému závěru jako u první kresby. Práce ho nudila a neměl potřebu se výtvorem více zabývat. Čáry nejsou plynulé a jsou mnohdy přerušované. Osoby vypadají téměř stejně, všichni se usmívají. Místo nosu mají pouze tečku a u jedné osoby je absence nosu úplně. Všichni rodinní příslušníci jsou statictí, jen on sám se namaloval dynamicky. Má zvednutou ruku a v ní drží mobilní telefon. Porovnání s prvním obrázkem je tento obrázek větší a rozložený téměř přes celou plochu.

Jako první namaloval matku, kterou ztvárnil menší, než je on sám. Matka je nakreslená níže a je v rodině dominantní osobou, zřejmě právě proto, je na obrázku na prvním místě. Vedle matky namaloval otce, ten je menší než matka. Otec v rodině nežije, jsou s matkou v rozvodovém řízení, ale Sebastián mi tvrdil, že s nimi bydlí a že se brzy budou zase brát. Podle mého názoru se v této podobě do kresby promítá jeho přání, aby s matkou zase tvořili plnohodnotný pár. Vedle otce namaloval sám sebe. Je největší ze všech postav. V ruce drží mobilní telefon. Domnívám se, že z obrázku jde usuzovat, že tím, že se namaloval největší a v dynamickém ztvárnění, tak že je, nebo by chtěl být „tahounem“ rodiny. Mobilní telefon je jeden ze dvou předmětů zachycených na výkresu. Mobilní telefon můžeme chápat jako věc pro něj nepostradatelnou, v životě pro něj důležitou. Supluje mu snad něco? Možná ano. Nebo může být telefon atribut, který má pouze upoutávat pozornost. Vedle sebe má ztvárněného vlastního mladšího bratra Kristiána a vedle Kristiána nakreslil nejmladšího vlastního bratra Jakuba. Kristián má každou panenku v oku namalovanou jinde. U jednoho oka nahoře a druhého dole. Postava vypadá legračně, jako kdyby se „zbláznil“. Vedle svých sourozenců ztvárnil opět mrtvou babičku, tady pouze rakev a vedle mrtvé babičky druhou babičku o holi. Hůl slouží k opírání, špatně se jí chodí. Do obrázku zachytil jejich dva nové psy – Arčiho a Rockyho.

V kresbě je totální absence zbytku rodinných příslušníků, jeho polovlastních sourozenců, kteří s ním sdílejí jednu domácnost, a také opět chybí přítel jeho matky. Na čtvrtku znázornil psy a své sourozence nikoli. Nabízí se otázka: jsou pro něj psi důležitější, než jeho sourozenci? Je to velice pravděpodobné, protože polovlastní sourozence v kresbách téměř nezmiňuje.

6.4 Kresba rodiny realizovaná 19. 6. 2019

Po kresbě moje rodina Sebastián začal pracovat na začarované rodině (Příloha č. 4). Odevzdával svůj obrázek opět jako první ze třídy – do 5 min. měl výkres hotový. Zvířata nakreslil větší, než v první začarované rodině.

Matku a otce začaroval do stejných obrázků a podal i stejné vysvětlení. Máma je kachna, ráda se koupe. Nakreslil ji na prvním místě. Táta je medvěd, má rád med. Otce ztvárnil hned za matku. Sebe nakreslil na třetím místě jako prase i u sebe podal stejné vysvětlení. Jím jak prase, proto jsem se začaroval do prasete. Kristiána svého mladšího vlastního bratra v této

kresbě ztvárnil jako divoké prase. Ptala jsem se ho, proč ho začaroval do divokého prasete, tak prý proto, že po něm furt vyjíždí. V tomto momentě nastala změna, na obrázku č. 2, svého bratra Kristiána namaloval jako psa. Podle mého názoru zde projektoval svoji situaci s mladším bratrem, která poslední dny byla pro něj velice nepříjemná. Hádky a neshody byly na denním pořádku a Sebastián se svým bratrem nemohl v poklidu fungovat ani v jedné místnosti. Oba bratři navštěvovali školní družinu, ale poslední dobou chlapci v družině museli být odděleni. Mnohdy se při činnostech střídali tak, aby se co nejméně potkávali. Nejmladšího vlastního bratra Jakuba namaloval jako psa, vysvětlil to jeho obvyklým způsobem, rád si hraje na psa. V začarované rodině na druhém obrázku Jakuba namaloval jako pavouka. Vedle svého nejmladšího bratra namaloval mrtvou babičku v rakvi, ta začarovaná nebyla a jako poslední ztvárnil druhou babičku, která byla želva. Když jsem se Marka optala, proč je babička začarovaná za želvu, tak prý proto, že je pomalá.

I tentokrát Sebastián vynechal několik členů rodiny, kteří s ním bydlí v jedné domácnosti a vídají se denně. Nenamaloval ani jednoho ze svých polovlastních sourozenců. Přítel matky chybí též.

Mezi kresbou obrázku 1, 2 a obrázkem 3, 4 uplynulo tři měsíce. Situace v rodině vygradovala tak, že mladší bratr Sebastiána byl hospitalizován na psychiatrické léčebně. Doma se prali a měli mezi sebou nespočet konfliktů. Matka chlapce nezvládala, tak ho umístila do léčebny. Bylo pro mě zajímavé porovnat kresby s postupem času v nepříznivém rodinném prostředí. Domnívala jsem se, že Sebastián své rodinné vztahy do obrázku bude projektovat.

6.5 Zhodnocení kreseb

Sebastián si dával pozor, aby mě do rodiny nepustil. Na mnou kladené otázky odpovídal předvídatelně. Vždy vybral nejbližší asociaci k danému zvířeti, kachna – ráda se koupe, medvěd – má rád med, prase – jí jak prase apod. K metodě zvolil pasivní přístup, možná tento postoj patří do jeho obranných mechanismů. Pokud je jedinec uzavřený, drží si odstup, tak tato psychodiagnostická metoda má sníženou projektivně výpovědní hodnotu.

Ani na jednom ze čtyř obrázků nebyla namalovaná jeho polovlastní sestra – ta s nimi ve společné domácnosti už nežije. Ani jednou neztvárnil svého polovlastního bratra Josefa, který je na vozíku, avšak ve společné domácnosti spolu bydlí. Dominika svého polovlastního bratra

namaloval ze čtyř obrázků pouze jednu, Michala čtvrtého nejstaršího polovlastního bratra ztvárnil celkem dvakrát. Přítele matky, který s nimi bydlí, nejméně 4 roky Sebastián do obrázků nezachytil ani jednou, což lze chápat, že ho za rodinu nepovažuje.

Na všech čtyřech obrázcích ztvárnil sebe, matku, otce a jeho dva vlastní sourozence Kristiána a Jakuba. Nikdy nezapomněl namalovat mrtvou babičku. Těžko odhadovat, zda ho smrt tak zasáhla, nebo chce na sebe upoutat pozornost namalovanou rakví. Sebastián je ve třídě za „třídního šaška“ a rád je středem pozornosti, takže jeho hlavní úmysl mi zůstal utajen.

Mezi obrázky 1, 2 a 3,4 je tříměsíční rozdíl. Do kresebných metod se promítá aktuální emoční stav jedince a to mě přimělo tuto metodu zopakovat a zkusit nahlédnout do jeho rodinné situace. Věděla jsem, že vztahy v rodině jsou napjaté a proto jsem chtěla obrázky porovnat. Chlapec si držel odstup a do jeho rodinné situace mě zasvětit moc nechtěl, i když mezi sebou máme kladný vztah. Z jednotlivých obrázků se dalo vypožorovat, že upřednostňuje vlastní sourozence před polovlastními. Přítele matky, kterého zná a bydlí s ním 4 roky, za rodinného příslušníka nepovažuje. Z rozhovoru s ním i z výkresů jde vypožorovat, že má velmi pozitivní vztah k otci a přeje si, aby byl opět s nimi. Na posledních obrázcích je zachycen jeho bratr Kristián s bláznivýma očima a jako divoké prase, které po něm vyjíždí, což signalizuje, že v rodině jsou napjaté vztahy mezi bratry. Matku i přes veškeré neshody, napjaté situace, mnohdy nehezké zacházení, které doma zažívá, má rád a respektuje ji. Možná více než respektuje, bych se nebála použít slova, bojí. Pouto dítěte a matky je natolik silné, že děti cítí lásku ke svým rodičům i přes nevlídné zacházení.

7 Rozhovor s matkou

Mezi kresbou v březnu a v červnu jsem měla rozhovor s matkou, která po delším rozhovoru přiznala, ač nerada, že kluky nezvládá. Mladší vlastní bratr Kristián doma prý hrozně zlobí a nastoupil na psychiatrickou léčebnu. Sebastián má s mladším bratrem Kristiánem, který nastoupil na léčení často incidenty jak ve škole, tak doma. Hádají se a perou.

Sebastián je doma prý drzý, na matku vulgární, neposlouchá a dělá scény. Když Sebastián dostal ve škole napomenutí třídního učitele, za nevhodné chování, tak si matka přišla do školy stěžovat. Po krátkém rozhovoru s třídní učitelkou uznala, že se Sebastián chová nevhodně a že si napomenutí zaslouží. Říkala, že ho doma zmlátí, že zrovna den předtím taky dostal, že ji doma hrozně vytáčí. Matka se Sebastiánem navštěvuje psychiatra a SPC o jiné pomoci

neuvažuje a nebude nic dalšího podstupovat. Když jsem matce říkala, že je škoda, že chce Sebastián skončit se zpěvem ve školní kapele, tak kývla, že to škoda je. Když jsem se jí zeptala, proč Sebastián nechodí o víkendech na vystoupení, že mu to moc jde a že jim ve sboru chybí, tak odpověděla, že nemá čas s ním někde lítat, že musí chodit do práce a vydělávat. Také nemá čas, protože jezdí se starším bratrem Sebastiánem po soudech (pobodal svojí bývalou přítelkyni).

Matka Sebastiánem odmítla docházet na terapie, ve škole nevyužila výchovného poradce. Když je Sebastiánovi nebo jakémukoliv synovi udělen kázeňský postih, tak s tím nesouhlasí a jde si stěžovat k ředitelce školy. Polovlastní bratr Sebastiánem má problémy ve škole, šikanuje své spolužáky a matka i přes několik výzev, aby se do školy dostavila a situaci řešila, tak stále nepřišla a řešit nic nechce. Když ji odchytil třídní učitelka u vchodu školy, tak situaci řešit odmítá, křičí, je vulgární a vinu svádí na pedagogický sbor. Podle ní jsou učitelé neschopní řešit problémové situace. Paní dostala přímo do vlastních rukou dopis, aby se dostavila před výchovnou komisi na škole. Papír přímo před vychovatelkou roztrhala a řekla jí, ať se nestará o její záležitosti.

Na denním pořádku jsou domácí hádky, vulgární výrazy, které používá matka směrem ke svým dětem a děti směrem k matce. Často je doma i bije.

8 Dotazník

Dotazník (Příloha č. 5, Příloha č. 6) jsem vyhotovila ve dvojím provedení. Jeden pro matku a jeden pro žáka. Zajímalo mne, zda se v odpovědích budou shodovat. V dotazníku jsou uzavřené a otevřené otázky, kterých je dohromady dvacet. K uzavřeným otázkám jsou uvedeny dvě nebo tři odpovědi, v otevřených otázkách může matka a žák vyjádřit svůj názor. Otázky byly koncipované tak, abych se z odpovědí mohla o něco více dozvědět o jejich rodinných vztazích a celkově o rodinném klimatu, ve kterém žijí.

Matka pojala vyplňování dotazníku po svém (Příloha č. 5). Na všechny uzavřené otázky odpověděla NE a u otázek otevřených nic nevyplnila. Tento její postoj si můžeme vykládat tak, že nemá v úmyslu, si nás pouštět do rodiny, nebo také tak, že jí je to úplně jedno. Matka většinou se školou nespolupracuje a veškeré snahy o nějakou spolupráci bojkotuje.

Žák v dotazníku (Příloha č. 6) odpověděl na téměř všechny otázky. Nedoplnil pouze otázku číslo 6 a ta zněla: S kým se doma nejvíce hádáš? Ústně mi poté odpověděl, že nejvíce se hádá se svým mladším bratrem Kristiánem a také s mámou. U otevřených otázek se moc nerozepisoval. U otázky číslo 10: Jak nejraději doma trávíš čas? Odpověděl, že u počítače a poté dodal, že si vždy zaleze do pokoje, tam se zavře a je tam skoro celý den. Ven ho matka samotného moc nepouští a na procházku jde pouze občas se svým psem a to jenom kousek za barák. Na otevřenou otázku č. 11: Čím ti mamka udělá největší radost? Odpověděl jídlem, prý si zajdou třeba na hamburgera, nebo na zákusek. Otevřená otázka číslo 12: Odmění tě mamka, když se ti něco povede? Odpověděl, že někdy a to zákuskem. Na otevřenou otázku číslo 16: Jestli doma pomáháš, tak s čím? Napsal, že palačinky, říkal, že doma dělá palačinky a vysává za peníze. U otázky č. 19: Proč nenavštěvuje nějaké kroužky mimo školu? Odpověděl, že chodil na klavír, ale že ho vyhodili, že se tam špatně choval. Na poslední otázku č 20: Jak nejraději s mamkou tráví čas? Napsal, že neví. Že on je stále u počítače a mamka je v práci. Podle informací, které mám k dispozici, ale jeho matka do práce odpoledne už nechodí.

U uzavřených otázek odpovídal podle mých informací pravdivě. Náladový bývá někdy, pochválit se neumí, lže často, je drzý k dospělým, doma se často hádá a mluví vulgárně, má časté potyčky se svými sourozenci. Matka ho trestá tak, že mu nadává, dá mu pohlavek (na zadek), nemluví s ním, nebo mu zakáže oblíbenou činnost. V jeho případě to je zákaz hry na počítači a na mobilu.

Často ve škole vykládá kolik má doma počítačů a telefonů. Toto zase není pravda. Počítač má doma jeden a telefon nosí do školy stále ten samý. Rád je středem pozornosti a často si vymýšlí.

Z těchto odpovědí je zřejmé, že má problémy s chováním a rodinné prostředí, ve kterém vyrůstá, není ideální. Matka se svým synem prakticky netráví skoro žádný čas a stále se vymlouvá na práci. Chlapec si hrou na počítači a komunikací se spolužáky přes sociální sítě supluje nezájem ze strany matky.

Závěr

Téma závěrečné práce „Žák s poruchou chování“ jsem si vybrala jednak proto, že se domnívám, že toto téma je stále aktuálnější. A také proto, že v tomto prostředí pracuji a mohu podrobněji nahlédnout pod povrch. Děti s poruchami chování přibývá a etiologie je různá. Já se ve své práci většinou setkávám s etiologií jednoznačnou, i když vím, že ne vždy, je tato příčina zcela jasná. Dysfunkčnost rodiny je jeden z aspektů, který velice negativně ovlivňuje chování dětí.

Práce je rozdělena na část teoretickou, kde se v první kapitole zabývám teoretickými východisky neboli definicemi jednotlivých autorů. Poruchy chování jsou děleny dle různých aspektů, využívám klasifikaci sociální, školní a dle etiologie. Dále se zaměřuji na faktory, které ovlivňují vznik poruch chování. V kapitole číslo tři rozebírám konkrétní projevy problémového chování a závěr teoretické části jsem věnovala prevenci a nápravě poruch chování.

Praktická část je empirická, kde jsem vypracovala kazuistiku žáka. V kazuistice jsem se zaměřila na osobní, rodinnou, sociální a školní anamnézu, kde jsem se snažila zpracovat veškeré dostupné informace.

Mezi diagnostické metody, jsem zařadila kresbu žáka, dotazník matky a syna a rozhovor s matkou. Kresbu – moje rodina a začarovaná rodina jsem nechala žákovi nakreslit dvakrát v rozmezí tří měsíců. V tomto období byla v rodině dominance negativních vztahů mezi sourozenci a atmosféra nebyla příznivá. V rodině žáka panovaly napjaté vztahy, výrazný nesoulad mezi sourozenci a já jsem předpokládala, že všechny tyto aspekty se promítnou do žákovy kresby. Tato psychodiagnostika je velice oblíbená, protože jedinec na sebe mnohdy prozradí víc, než by chtěl. Kresba rodiny není statická, zachycuje momentální psychické rozpoložení každého jedince. Člověk při kresbě prozradí, jak jeho rodina vypadá, nebo do kresby projektuje své tužby a přání, kreslí, co by chtěl, aby tak bylo. Kresba rodiny může odhalit leccos, například vztahy mezi jednotlivými členy, ale jedinec musí být otevřený a musí nás do svého prostoru alespoň trochu „vpustit“.

Rodina Sebastiáná je dysfunkční. Problémovým chováním není zasažen pouze jeden ze členů rodiny, ale týká se nejméně čtyř dětí. Jeden sourozenec Sebastiáná má dokonce na svědomí

trestní čin – ublížení na zdraví. Nezdravé vztahy se promítají do celé rodiny a ovlivňují všechny členy. Rodina kvalitně neplní některé základní funkce. Při výskytu problému matka nejeví zájem o jeho řešení. Je vulgární, nechce si nechat poradit. Vinu dává všem okolo, nemyslí si, že dělá něco špatně. Děti často fyzicky trestá, křičí na ně vulgárně, ponižuje je, zavírá je do místnosti. Děti se jí bojí, ale i přesto dělají doma hysterické scény. I když má Sebastián v diagnóze psychiatrickou poruchu, jsem přesvědčena, že jeho chování vyplývá z nepříznivé rodinné situace. Má problémy i ve vyučování, ale hloupý rozhodně není. Kdyby mu byla dána potřebná péče, láska, povzbuzení a problémy se v rodině řešily konstruktivně, tak se domnívám, že by zvládal běžnou základní školu (jak obsah učiva, tak chování). Sebastián nemá ukotveny pravidla slušného chování, pracovní návyky nejsou utvořeny. Chování ke spolužákům musí být často korigováno. Je vidět, že mu chybí potřebný cit k řešení úkolů, láska k sobě ale i k druhým. Domnívám se, že za jeho chování a chování jeho sourozenců z velké části může výchova, postoj matky, rodinné vztahy, které jsou nezdravé a dysfunkční. Sebastián je touto absolutně nevhodnou výchovou fatálně ovlivněn.

Navrhovaná doporučení

Žák je umístěn v základní škole zřízené podle § 16 odstavec 9 školského zákona, nyní navštěvuje pátou třídu s poruchami chování. Žák je pod vedením speciálního pedagoga.

Učitel na žáka působí ve výchovně vzdělávacím procesu. Stále mu jsou připomínána pravidla slušného chování, pedagogové se snaží o fixaci pracovních návyků, ve třídě se lpí na přátelském chování, altruistických hodnotách, pozitivní motivaci, vlídného slova, ale zároveň se dbá na dodržování určitých pravidel a zásad. Žákovi je poskytnuta pomoc výchovného poradce. Ve třídě působí asistent pedagoga. Třídní učitel i asistent pedagoga jsou o přestávkách ve třídě a dbají na dodržování pořádku. I přes veškerá opatření, se mnohdy stane, že ve třídě vznikne konflikt. Pedagogický dozor je i na chodbách. Sebastián je při prohřešku vědom všeho co udělal, slíbí, že se polepší, ale situace se nějak výrazně nemění.

Je důležité žákovi postupně měnit jeho hodnoty. Poukazovat na pozitivní motivaci a budovat v něm principy „fair-play“ chování. Toto přátelské chování mohou chlapcovi měnit lidé, kteří jsou mu nejbližší, jako je třídní učitel, asistent pedagoga a jeho rodina.

Podle mne je velice důležité mít vztah školy a rodiny v symbióze. V tomto případě je právě spolupráce s rodinou velice komplikovaná. Škola by se měla pokusit zlepšit vztahy s matkou a opakovaně jí nabídnout pomoc. Na škole působí výchovný poradce, který se žákem rozebírá jeho činy. Žák ví, že se nechová nejlépe, ale nemůže si pomoci. Bylo by vhodné se pokusit matku více zapojit do výuky a do činností školy, kde může některé aktivity vykonávat společně se svým synem.

Rodiče žáka si mohou v dnešní době vybírat z pestré nabídky různých zařízení, které pomáhají dětem s poruchami chování. Například v pedagogicko-psychologické poradně nebo ve speciálně pedagogickém centru je možnost navštívit psychologa. Mezi činnostmi psychologa patří také práce s rodinou a psycholog v těchto zařízení se také podílí na optimalizaci výchovných přístupů a klimatu rodiny. Ve speciálně pedagogickém centru může sociální pracovník nabídnout podporu, konzultace a návštěvy v rodině. Sociální pracovník také může zprostředkovat kontakty na jednotlivé odborníky.

Další možností, kterou matka může využít je návštěva rodinné poradny, kde je také zaměstnán dětský psycholog. Psycholog poskytne podporu jak dítěti, tak celé rodině.

Matka by mohla také zkontaktovat středisko výchovný péče, která je jednou z forem pomoci dětem a jejich rodinám. Střediska výchovné péče realizují různé terapeutické programy „šité“ na míru svým klientům.

Pomoc, kterou mu nabízí škola, nestačí. Žák by měl s matkou nebo s celou rodinou navštěvovat individuální, nebo skupinové (rodinné) terapie, ale matka jakoukoliv pomoc odmítá. Tvrdí, že se o své děti stará dobře, a ve své výchově nevidí problém. Matka má v sobě ukotvené špatné návyky, hodnoty a normy a ve výchovném působení všechny tyto vzorce přenáší na své děti.

Seznam použité literatury

HORT, V. A KOL., 2008. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-404-5.

JAŘABÁČ, I., 2018. *Kontrakt (dohoda) jako předpoklad reedukace žáka s poruchou emocí a chování na základní škole*. 1.vyd. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-453-8.

POKORNÁ, V., 2010. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-817-3.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80- 7184-488-8.

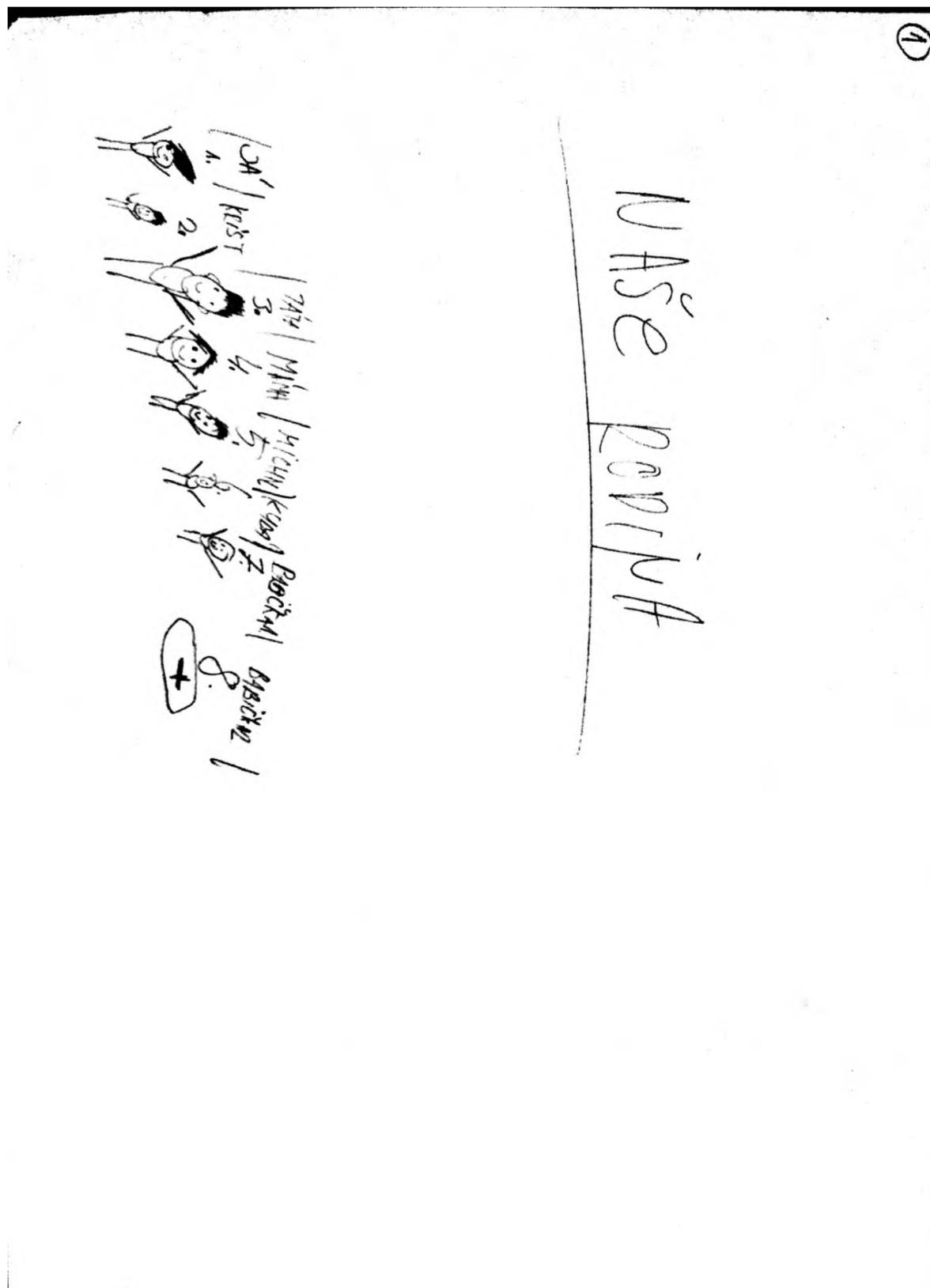
VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0225-7.

Ostatní literatura

PTÁČEK, Radek, 2006. Poruchy chování v dětském věku. In: *Vyzkum-mladez.cz* [online]. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. [cit.30.5.2019]. Dostupné z <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1378735909.pdf>

Přílohy

Příloha č. 1

2.

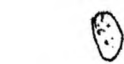
DM/IK/0.
DUSE

Z
TAT/ME

8
AMICKA
STENA

1.
PASE/DA

2.
DES/KALST

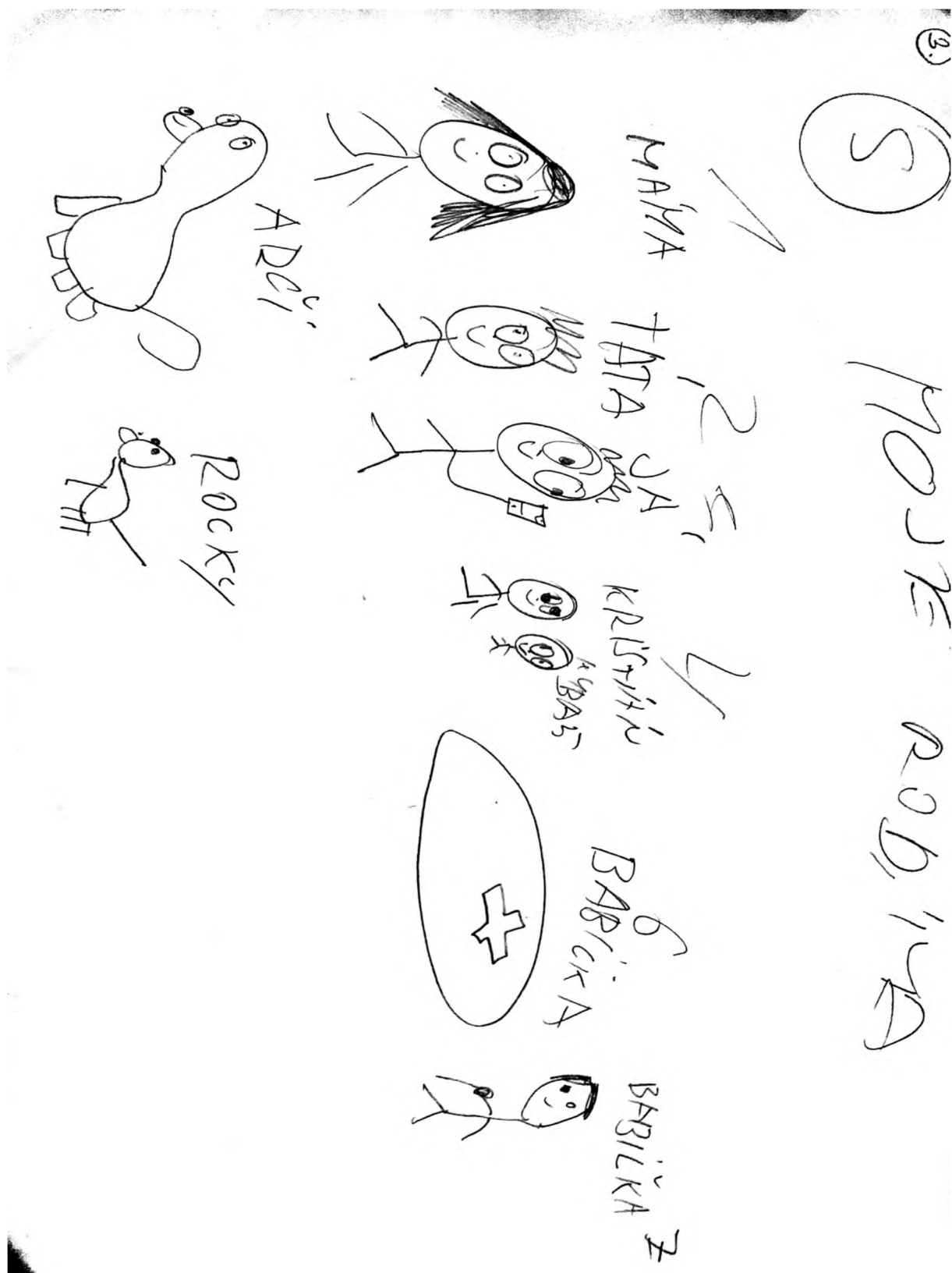
3.
KACENA/NIKIN

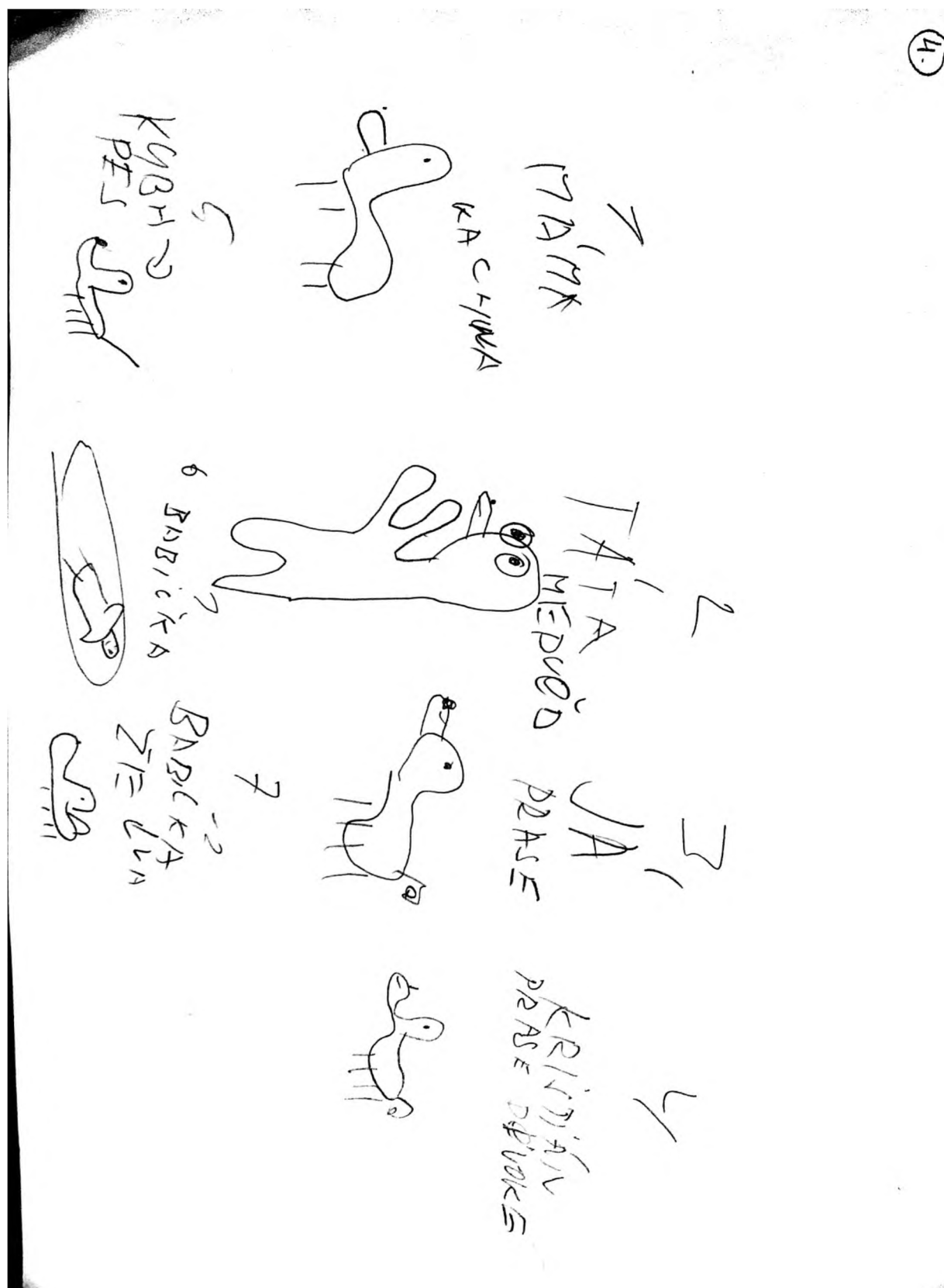
4.
VIA/IK/IK/IK/IK

5.
C/IK/IK/IK/IK

4.

Příloha č. 5

Dotazník pro rodiče

1. Je Váš syn /dcera často náladový/á?	ANO	NĚKDY	NE
2. Umí se pochválit?	ANO	NĚKDY	NE
3. Lže Vám často?	ANO - ČASTO	NĚKDY	NE
4. Je drzý k dospělým?	ANO- ČASTO	NĚKDY	NE
5. Hádá se doma často?	ANO	NĚKDY	NE
6. Pokud ANO a NĚKDY, tak s kým se doma nejvíce hádá?			
7. Mluví doma vulgárně?	ANO - ČASTO	NĚKDY	NE
8. Má často potyčky se svými sourozenci?	ANO -ČASTO	NĚKDY	NE
9. Používá doma fyzickou sílu na své sourozence?	ANO -ČASTO	NĚKDY	NE
10. Jak nejraději doma tráví čas?			
11. Když synovi/dceři chcete udělat radost, čím mu/jí uděláte _____			
12. Odměníte ho, když se mu /jí něco povede?	ANO		NE
Pokud ano, tak jaká to je odměna? _____			
13. Myslíte si, že Váš syn/dcera kouří?	ANO	NEVÍM	NE
14. Když syn/dcera něco provede, tak (zatrhněte jednu nebo více variant):			
• MU NADÁVÁM• DÁM MU /JÍ POHLAVEK (NA ZADEK)• NETRESTÁM HO/JI• NEMLUVÍM S NÍM / S NÍ• ZÁKÁŽU MU JEHO OBLÍBENÉ ČINNOSTI			
15. Pomáhá Vám doma s něčím?	ANO	OBČAS	NE
16. Jestli Vám doma pomáhá, tak s čím: _____			
17. Navštěvuje nějaké kroužky mimo školu?	ANO		NE

18. Pokud ANO, tak jaké: _____

19. Pokud NE, tak uveďte proč: _____

20. Jak spolu nejraději trávíte čas? _____

Příloha č. 6

Dotazník pro žáka

1. Jsi často náladový/á? ANO NĚKDY NE
2. Umiš se pochválit? ANO NĚKDY NE
3. Lžeš často? ANO - ČASTO NĚKDY NE
4. Jsi drzý k dospělým? ANO - ČASTO NĚKDY NE
5. Hádáš se doma často? ANO NĚKDY NE
6. Pokud ANO a NĚKDY, tak s kým se doma nejvíce hádáš?
-
7. Mluvíš doma vulgárně? ANO - ČASTO NĚKDY NE
8. Máš často potyčky se svými sourozenci? ANO - ČASTO NĚKDY NE
9. Používáš doma fyzickou sílu na své sourozence? ANO - ČASTO NĚKDY NE
10. Jak nejraději doma trávíš čas? V POČÍTACI
-
11. Čím ti mamka udělá největší radost? ŠÍP/EM
-
12. Odmění tě mamka, když se ti něco povede? ANO - ČASTO NĚKDY NE
Pokud ano, tak jaká to je odměna? ŽRUSEK
-
13. Kouříš? ANO NE
14. Když něco provedeš, tak tvoje mamka ti: (zatrhni jednu nebo více variant):
- ☒ NADÁVÁ
 - ☒ DÁ TI POHLAVEK (NA ZADEK)
 - ☐ NETRESTÁ TĚ
 - ☒ NEMLUVÍ S TEBOU
 - ☒ ZÁKÁŽE TI TVOJI OBLÍBENOU ČINNOST
15. Pomáháš doma s něčím? ANO - ČASTO OBČAS NE
16. Jestli doma pomáháš, tak s čím: PRAČENÍ, PRÁVÍM ZA PENÍŽNÉ
-
17. Navštěvuješ nějaké kroužky mimo školu? ANO NE

18. Pokud ANO, tak jaké: ~~NE~~

19. Pokud NE, tak uveď proč: VHODNĚ

20. Jak s mamkou spolu nejraději trávíte čas? NEJEDL
